

MIK NEKÜNK A SZENTEK?

„A mai embernek, úgy gondolom, jobban meg kellene értenie, mit jelent ez a mondat: „A szentek érdemei az a kincs, amelyből az Egyház költ és él”... A szentek tisztelete, melyet az Egyház kezdettől fogva tudatosan ápolt, voltaképpen kiirthatatlan természeti szükségletünket elégíti ki. Mi akarunk hősokeket tisztelni. Jobb híján gyufakirályokat, rekordhajhászokat, filmsztárokat „istenítünk”. Valakit piedesztálra kell állítanunk, hogy benne sajátmagunkból is isteníthesünk valamit. A szentekben Isten azokat a szándékait valósította meg, amelyeket eredetileg mindnyájunknak szánt, amikor, mint a szentmise mondja, csodálatosan megalkotta és még csodálatosabban megújította az embert. A szentek tisztelete a leghelyesebb módon oldja föl a hőstisztelő igényünket, mely szinte kényszer erejével tartja fogva lelkünket, mert itt nem esünk kísértésbe hőseinkkel együtt és bennük magunkat isteníteni.”

Így szól korunk legnagyobb írója, Sigrid Undset (Vigília IV, 132), és korunk legmélyebb lelkéből szól. Nincsen semmi, ami annyira korszerű, annyira szükséges és annyira fogatos ennek a nemzedéknek számára, mint őt a szentek társaságába és végül a szentek közösségébe vezetni.

Mert kik is a szentek?

A szó tágabb értelmében szentek mindazok, kik a kegyelem állapotában vannak és Istennek tetsző életet élnek: hittel vallják Isten kinyilatkoztatásait és komoly igyekezettel teljesítik parancsait. Ilyenek az Egyházban mindenkor nagy számmal voltak és vannak; sőt a keresztségben minden ember hivatást és képesítést kap, hogy szentül éljen. A szó szűkebb értelmében szenteknek valljuk azokat, akik nemcsak szentül éltek, hanem szentül is haltak meg és üdvözültek, kik most már Istent színről-színre látják.

A szó legszorosabb értelmében szentek — akikre rendszeren gondolunk, mikor, miként ebben a könyvben is, szentekről van szó — azok, kiket az Egyház tisztelés végett állít elénk. Ezt teszi az Egyház a *boldoggá- és szenttéavatásban*. Boldoggá avatható, aki szentség hírében halt meg, ki életében hősi fokban gyakorolta az erényeket, elsősorban a szeretetet, és halála után közbenjárására legalább két csoda történt. Ez az utóbbi tesz bizonyosságot arról, hogy az elhunyt már boldog Isten-közösségben él; hiszen „tudjuk, hogy Isten a bűnösöket nem hallgatja meg” (Ján. 9, 31). Aki boldoggá van avatva, azt a pápa engedélyezésének mértéke szerint szabad bizonyos területen, pl. egy országban vagy egyházmegyében, vagy közösségben (pl. egy szerzetesrendben) tisztelni. Ha tisztelete folytatódik, sőt fokozódik, és ha közbenjárására legalább két új csoda történik, szentté avatható. Akkor már az egész Egyházban tisztelhető, mégpedig a legteljesebb nyilvánossággal és ünnepélyességgel.

Ez a szentté- és boldoggáavatás a 10. század óta

szenttéavatási pör alakjában történik. Az avatást a Szentszéktől kérni kell; a kérést tüzetes szigorú vizsgálat követi, mely megállapítja, hogy a kérdéses ember csakugyan szentség hírében halt-e meg, az erényeket hősi fokban gyakorolta-e s közbenjárására történtek-e igazi csodák. Szenttéavató ítéletében az Egyház tévedhetetlen (Dogmatika II², 327). Akiket szentekké vagy boldogokká avatott, azoknak nevét fölveszi a hivatalos jegyzékbe (= kánon; ezért „kanonizáció”), a martirológiumba. Az Egyház első évezredében még nem volt szokásban a kánoni szenttéavatás (pör keretében); hanem a népből indult ki a szentéletű híveknek, először vértanúknak és apostoloknak (a 4. századtól kezdve aszkétáknak, püspököknek is) tisztelete; és ezt az Egyház hallgatagon vagy kifejezetten jóváhagyta.

A *kanonizált szentekben* többnyire első tekintetre föltűnik *vallási életük rendkívülisége*. Akárhányan közülük szinte elképesztően határozott és merész gesztussal hagyják ott a világot és kezdenek új életet, mely kiáltó ellentétben van a világ életével: óriási önmegtagadásokra és félelmesen szigorú aszkézisre adják magukat; akárhányan szinte szenvedelmesen keresik és gyakorolják a szenvedéseket; nem egy a testén hordja az üdvözítő sebeinek helyét (stigmatizáltak). Imádságos életük sokszor tele van elragadtatásokkal, látomásokkal, kinyilatkoztatásokkal, külső életük pedig csodákkal.

Ezek a jelenségek természetesen állandóan ébren tartják az érdeklődést, és érthető, ha a jámbor lelkesedés hitünk hőseit ezeknek a rendkívüli és csodás jelenségeknek fénykoszorújában akarja is látni s hajlamos

efféléket a valósághoz hozzá is költeni. Sokszor ezeket a csodás hozzáadásokat nevezik *legendáknak*, holott legenda eredetileg annyit jelent, mint kötelező olvasmány. Ezek a „legendák” nem egyszer igen finoman és szerencsésen szemléltetik egy-egy szentnek lelki nagyságát és gazdagságát, mint pl. Szent Ágnes legendája vagy Assisi Szent Ferenc Virágos kertje (Fioretti); és kár, sőt barbárság volna ezeket a szent tövön fakadt rózsákat kiirtani. De Istennek lélekben és igazságban való imádása kötelességünké teszi, hogy ami bozót vagy díszítés, attól szabadítsuk meg a szenteknek minden álság ellen, tiltakozó alakjait.

Hiszen *a szentségnek* nem az a *lényege*, hogy valaki rendkívüli adományokban, ú. n. karizmákban részesül és csodákat művel, hanem csakis az, hogy teljes következetességgel és a lehető legtökéletesebben szereti Istent és Istenért az embereket; „ezen függ az egész törvény és a próféták” (Máté 22, 40). A szentek nagysága tehát abban áll, hogy amire mindnyájan kötelezve vagyunk, amit Isten eredetileg mindnyájunknak szánt, azt ők nagy stílusban és zseniális eredetiséggel viszik keresztül. Igaz, Isten kegyelme erre hívja és segíti őket. De hisz az minden embert hív és segít, ők azonban egész életük és minden erejük megfeszítésével igyekeztek megfelelni a hívásnak és együttműködni a segítséggel. Szent Pál azt mondja önmagáról: Nem én, nem én, hanem Isten kegyelme énelem... és a kegyelem bennem nem volt hiábavaló (Kor. I, 15, 10). Ezt minden szent elmondhatja önmagáról.

S ebben megkapjuk a feleletet a következő kérdésre: *Mit mondanak nekünk a szentek?*

A szentek, mint láttuk, az Úr Krisztus kegyelmének és az emberi erő kifejtésnek csodái. Ezért szinte kézzelfogható szemléletességgel hirdetik nekünk Isten kegyelmének valóságát, gazdagságát és erejét egyfelől, az emberi igyekezetnek helyes útját, teljesítőképességét és értékét másfelől.

Hirdetik a kegyelem valóságát. A mai ember könnyen elfeledkezik arról, hogy ha az Úr Krisztusban Isten emberré lett és vállalt mondhatatlan megalázódást és szenvedést, az nem semmiért történt, hanem azért, mert, a bűn a legnagyobb rossz, és a Szentháromság örök életében való részesedés a legnagyobb jó; s ezért a kegyelem a legdrágább valóság, ha szemmel nem látható is és ha a testi ember elébe is teszi azt, ami a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége. A szentek azonban nem haboztak otthagyni az érzékiség, kapzsiság és nagyravágyás világát és hasonlíthatatlanul nagyobb odaadással és szenvedelmességgel keresték Isten országát, mint e világ fiai kincset, hírt, gyönyört. Életük bizonyosság, hogy Krisztus evangéliuma és kegyelme nem jámbor fantázia szüleménye, hanem világokat mozgató erő és valóság. A kegyelem szinte keresztül sugárzik életükön, tetteiken és eredményeiken, mint sötét éjszakában az örökmécses a szentély ablakán, és hirdeti a sötétségben tévelygőknek, hogy íme itt az Isten és az ő természetfölötti világa.

Ezért a szentek könnyen meglátható *bizonyosságot tesznek Krisztus Egyházáról*. Másutt találunk fakírokat vagy fanatikusokat, olykor tiszteletreméltó emberbarátokat, de a tisztult, következetes, áldozatos szent

Isten- és emberszeretetnek hőseit csakis az Egyházban.

A szentek *hirdetik a kegyelem gazdagságát*. Az Úr Krisztusban megvannak a bölcseségnek minden kincsei és az ő evangéliumában megvan a Krisztuskövetésnek minden útmutatása. De hogy a színeknek micsoda gazdagsága van Krisztus szent Szívének napfényében, csak azóta látjuk, amióta a szentek szívárványában bontakozik elénk. Hogy micsoda gazdagság rejlik az evangélium mustármagjában, csak azóta tárul szemünk elé, mióta a szentekben terebélyes fává lett. A szentek mindegyike egy-egy külön színű és szépségű csillag azon az égbolton, melyet Krisztus vont a lélek látóhatárára s valamennyi együtt fölséges képeskönyv, mely színes képekben rajzolja minden hívő elé az evangélium tartalmát.

A szentek *hirdetik a kegyelem erejét*. Aki forgatja a szentek életét, ámulva látja, hogy valahányszor az Egyház nehéz idöket élt, támasztott Isten szenteket, kikben volt bölcseség meglátni a bajok orvosságát és volt erő visszavezetni az Egyház életét az egészség útjára. A szentek az Egyház oszlopai, és életük voltaképpen az Egyház története.

De ez egyúttal kulcsot ad kezünkbe a szentek olyan rendkívüli viselkedéseinek megértésére is, melyeken megütközik, sőt talán megbotránkozik, aki mindent csak a maga kis ablakán keresztül néz. Pedig ezek a szentek csak azt mutatják (pl. a stiliták, egyiptomi remeték, befalázottak = reclusi stb.), hogy rendkívüli idök és helyzetek rendkívüli tetteket kívánnak. A szentek e tekintetben olyanok, mint a drágakövek és nemes-

fémrétegek a föld mélységeiben: beszélnek nekünk olyan korszakokról, mikor még tüzes láva volt, ami ma termőföld; beszélnek rengésekről, melyek világokat süllyesztettek a tengerbe, másokat meg kiemeltek; beszélnek múltból, melyből soha többé jelen nem lesz, de melynek kínjaiból arany és gyémánt született a jelen és jövő számára. A szentek gránitalakjai tartják a mi létünket. Isten tíz igazért megkegyelmezett volna Sodornának és Gomorrának; ha ezt a bűnös világot már százszor el nem pusztította, annak köszönhetjük, hogy éltek és élnek közöttünk szentek.

A szentek *megmutatják nekünk az életnek egyedül helyes útját* és bizonyosságot tesznek nekünk az ember teljesítőképességéről és méltóságáról.

Minden szent egy Istentől megkoronázott, sikerült emberéletnek megföllebbezhetetlen tekintélyével lelkünkbe harsogja az Üdvözítő alap tanítását: Mítsem használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének azonban kárát vallja. Ezt teszik férfiak és nők, gyermekek és aggastyánok, minden korban, minden rendben és rangban, és minden foglalkozásban, így aprópénzre váltják nekünk az evangéliumnak egy nagy talentumát; mindenkinek, minden helyzet számára megmutatják, mikép élhet egészen evangéliumi életet.

A szentek *az evangéliumi élet lángelméi, ők* tehetőségüket és erejüket nem arra fordították, hogy kiváló költeményeket, szobrokat vagy képeket alkossanak, nem arra, hogy találmányokkal vagy haditettekkel tündököljenek, hanem arra használták, ami szükségesebb és nehezebb: hogyan lehet a lelket az Úr Krisztus sze-

rint alakítani és hogyan lehet az Ő evangéliuma számára meghódítani az életnek új meg új területeit.

Ebből is érthető sokszor *rendkívüli viselkedésük* a világ kísértéseivel szemben, az evangélium terjesztésében, embertársaik segítségével. Hétköznapi elmék ezt nem értik, sőt még meg is kritizálják. Felejtik, hogy nagy emberek mindig nagy, sőt rendkívüli tettek is készek; és ha hajlandók vagyunk elnézni híres költőknek, katonáknak, államférfiaknak akárhányszor bűnös rendkívüliségeit is, akkor csak hódolattal adózhatunk a szentek szent rendkívüliségeinek, amelyek végre is kiáltó nagy bizonyosság arra, hogy ha az ember testével bele is van gyökerezve a látható világba, lelkével az örök igazság, szentség és szépség hazájába való, és hősi erőfeszítéssel oda el is tud jutni.

Ezért a szentek *az emberméltóságnak is leghatalmasabb védői* és bizonyosságai. Az élet és történelem annyi szennyet hord, hogy éppen a jobb lelkek kísértésbe jutnak megundorodni az emberiségtől és megutálni képviselőit. A szentek megbékítenek embervoltunkkal. Ha az emberszörnyetegek megmutatják, milyen mélyre tud az ember az állat alá süllyedni, a szentek megmutatják, milyen magasra tud még az angyalok fölé is emelkedni; tehát érdemes embernek lenni, és Jézus Krisztus nem hiába jött el.

De a szentek élete azt is mondja nekünk, *miképpen lehet ilyen, igazán emberi embernek lenni*. Sokszor úgy vannak elének állítva a szentek, mintha azok készen, már mint szentek, indultak volna neki az életnek. Ez hibás beállítás. A valóság az, hogy ők is ott kezdték, ahol mi: tele gyarlóságokkal, sokszor kevésbé szeren-

csés természetnek terheltségeivel és nehézségeivel; nekik is csak azok a lelki eszközök álltak rendelkezésükre, mint nekünk, nevezetesen Isten kegyelme — de az bennük nem volt hiábavaló. Tehát minden szentnek élete azt mondja nekünk: én is az voltam, ami te vagy, te is az lehetsz, ami én vagyok.

Mivel tartozunk már most a szenteknek?

A trienti zsinat szerint *kötelességünk a szenteket az őket megillető tiszteletben részesíteni*. Tisztelni valakit annyit jelent, mint elismerni a kiválóságát. A szentek kiválósága abban áll, hogy Isten szentsége, a kegyelem ereje és az ember méltósága a legtisztább fényben és a leggazdagabb színekkel ragyog föl bennük. Amikor ezt elismerjük, meghódolunk a legbüszkébb embereszmény: az igazság föltétlen szolgálatába állított teljes odaadás eszménye előtt, végelemzésben Isten előtt, ki az eszmények és erők ősforrása és végcélja. Ezért a szentek iránti tiszteletünk áhítatos, vallási tisztelet. De ez a vallási tisztelet sohasem esik kísértésbe tudatlanra venni *azt* a nagy igazságot, hogy Istent a szentektől egy világ választja el. *Egyedül Istent imádjuk*, a szenteket pedig tiszteljük, még pedig azért, mert ők egész lélekkel imádják az Istent.

Ezért a szentek tisztelete nem kisebbíti Isten tiszteletét, hanem ellenkezőleg a leghatásosabban előmozdítja. Hiszen mihelyt áhítatos lélekkel a szentekhez közelítünk, olyan társaságba léptünk, melynek minden gesztusa, minden szava és szívedobbanása Istent dicsőíti; mihelyt közéjük álltunk, ennek a társaságnak „tónusa”, az istenimádás sodor magával. A szentek az istenimádás nagymesterei, társaságuk az imádság fő-

iskolája, ők elsősorban imádságukból merítették az erőt példátlan teljesítményeikhez, és főként imádságos életük volt számukra az Istennel és az ő világával való közvetlen együttélésnek, misztikai életüknek útja. (Miben áll ez a *misztikai élet*, legjobban Avilai Szent Teréznek és Keresztes Szent Jánosnak P. Ernő karmelita atyától kiadott életén és művein lehet tanulmányozni.)

A szentek iránti tiszteletünk mindenekelőtt abban nyilvánul, hogy *lelkünk elé állítjuk életüket és iparkodunk annak nyomában járni*. Hisz nem tettek ők mást, mint hogy aprópénzre váltották a nagy tőkét, melyet az Úr Krisztus példája adott nekünk. Minden szentnek élete a Krisztus-követésnek egy-egy állomása vagy fordulója. A szentek tiszteletének ebben a legüdvösebb fejezetében nem szabad szem elől téveszteni, hogy ők is olyan gyarlóságokkal és nehézségekkel küzdöttek, mint mi, de ezeknek föléje kerekedtek hősi elszántsággal, szívóssággal és leleményességgel. Ez az, amiben utánozni kell őket, és amiben folyton biztatnak: Ha meg tudtuk tenni mi annyian, miért ne győznéd te is! Csodáik, rendkívüli adományaik és tetteik ugyan mindig termékeny tanulságot jelentenek a bensőséges keresztény lélek számára, különösen olyan időkben, amilyenben most élünk, mikor rendkívüli alakulások és eshetőségek megint megnyitják szemünket a hősiesség rendkívüliségei iránt, de nagyban és egészben áll, amit Szent Ágoston mond róluk: Az efféléket csodálni kell inkább, mint áhítani vagy utánozni.

Másik mozzanata a szentek tiszteletének az, hogy *segítségül hívjuk őket*. Könnyű belátni, hogy „sokat ér Isten előtt az igaznak imádsága” (Jak. 5, 16). Biztos

is, hogy a szentek nem szakadnak el tőlünk, mikor Isten színe elé kerülnek: „ki gyermekét szerette, gondját sír el nem temette”; sőt mélyebb, mert tisztult szeretettel öveznek bennünket. Tehát teljes bizalommal fordulhatunk hozzájuk, ők Istentől megtudják a mi ügyeinket és amennyiben lelkünk javára válik, amit kérünk, azt az ügyet magukévá teszik, Isten előtt képviselik; Isten, miként az ő „barátja”, Ábrahám kedvéért hajlandó volt megkegyelmezni a két bűnös városnak, úgy a; szenteknek, az ő barátainak érdeméért kész a mi istenes kéréseinket is teljesíteni.

Mivel a szentek igaz testvériességgel érdeklődnek a mi lelkünk üdvével összefüggő ügyek iránt, indokolt dolog egy-egy szenthez olyan ügyekben folyamodni, amelyek földi életében különösen foglalkoztatták; hasonlóképpen egy-egy testületnek, szerzetnek, városnak, országnak joga van hinni, hogy az a szent különösen törődik az ügyekkel, akinek földi élete velük kapcsolatban volt. Vagyis indokolt a *védőszentek* külön tisztelete. Az Egyház a keresztségben mindenkinek keresztnévet ad, s ezzel egy védőszent oltalma és példája alá helyezi egész életét. Nem dicséretes dolog e helyett a keresztény szent név helyett nyilván pogány vagy értelmetlen becéző nevet viselni. Nekünk keresztény büszkeségünk, hogy szentek unokái vagyunk.

A szentek iránti tiszteletünket *külsőleg* úgy fejezzük ki, hogy *ünnepeiket üljük*, képeiket és ereklyéiket tiszteljük.

Már az első századokban a keresztények a vértanúk halála napját ünnepelték, melyet születésnapjuknak mondtak, mert akkor születtek az örök életre. Azóta is

a szentek emléknapja („névnap”) általában haláluk napja, olykor ereklyéik megtalálásának vagy ünnepélyes „fölemelésének” napja. Az év minden napjára igen sok szentnek az ünnepe esik. Egyet az Egyház külön kiemel, róla van rendesen a szentmise és zsolozsma, a többiek közül a nevezetesebbeket, illetve ismertebbeket felsorolja a szentek hivatalos jegyzéke, az ú. n. *mártírológium*.

A *szentképek és ereklyék* (= a szentek tetemei, megőrzött vére; tágabb értelemben ruhái, eszközei, koporsója, sírja) azért érdemelnek tiszteletet, amiért az egyes embernek nem közömbös elhalt szülőjének vagy hitvestársának képe és emléktárgyai, és amiért nemzetek is múzeumokba gyűjtik nagy fiaik emlékeit, s elzarándokolnak sírjukhoz és szülő- avagy lakóházukhoz. A kép és ereklye hordozza, a szentnek szellemét, és mert mi nemcsak lélek vagyunk, hanem test is, az érzékelhető kép vagy ereklye hatásosabban tudja figyelmenket és áhítatunkat a szentnek szellemére irányítani, mint a merő rá gondolás. Természetesen mindegyik érvényes, amit Szent Jeromos a mártírokkal kapcsolatban mond: „Tiszteljük a vértanúk ereklyéit, hogy imádjuk azt, akinek ők vértanúi.” (Minderről tüzetesebben lásd Dogm. II², 341—7.)

Hogy a szenteket kellőképpen tisztelhessük, *szükséges ismernünk az életüket*. Ezért már az első keresztények nagy gonddal utána jártak vértanúik vértanúságának, megírták annak történetét és emléknapjukon a gyülekezetben felolvasták. Mikor aztán benépesedtek a puszták önmegtágadásban élő (= aszkéta) szent remetékkel és szerzetesekkel, kezdték ezeknek az életét

is megírni. Elsőnek Szent Atanáz megírta Remete Szent Antalnak életét, és már az 5. században kezdtek írni gyűjteményes életrajzokat. Híressé vált „Tulkos” Jánosnak (Joannes Moschos) műve: Lelki rét, 600 k. Az ilyen olvasmányok természetesen nagy kedveltségnek örvendtek, különösen amióta Jacobus a Voragine (t 1298) megírta Aranylegendáját.

Azóta minden keresztény nép sokféleképpen gondoskodik arról, hogy minden könyvforgató embernek hozzáférhetőkké legyenek azok a szentek, akik közelebb állnak a hónukhoz vagy szívükhöz. Mindig nagy letje volt azoknak a gyűjteményes műveknek, melyek az egyházi naptár nyomán minden napra adják legalább egy szentnek életét. (Lásd pl. „Szentek élete az év minden napjára”. Szerkesztette Schütz A. 4. kötet 1932—3.) Ma pedig a legragyogóbb nevű írók is külön önmegtiszteltetésnek tekintik, hogy Isten adta tehetségüket Isten egy-egy nagy szentjének életírására fordíthatják. S méltán.

Olyan időt élünk, amikor az ember megtanul fölfigyelni arra a sokszor szokatlan és kemény nyelvre, melyet a szentek beszélnek. Azt mondják, hogy kút mélyéből még nappal is meglátni a csillagokat. Mi benne vagyunk igen nehéz időeknek mélykútjában. IVlost láthatókká válnak hitünk egének csillagai, a szentek, és ők biztatást, békét és útmutatást ragyognak belénk onnan felülről, lelki nagyságuk egeről. Mind azt a szükséges nagy tanulságot sugározzák: Nincs a földön az a baj, melyet ne orvosolna és boldogságra ne váltana az életszentség. _____

Budapest, 1938. Húsvét